

TÜRÜK

2024, Yıl/Year: 12, Sayı/Issue: 36, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 05.01.2024

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 25.03.2024

Sayfa / Page: 1-23

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Doç. Dr. Selçuk Kürşad KOCA

Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi

kursadkoca@gmail.com

KUZEY MAKEDONYA TÜRKLERİNİN AŞK KONULU TÜRKÜLERİNDE SEVGİLİNİN ÖZELLİKLERİ

Öz

Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk topluluğu, köklü bir tarihi geçmişe sahiptir ve bu geçmiş, Osmanlı İmparatorluğu öncesine dayanmaktadır. Bölgede Türk toplumlarının etkisi, coğrafi konumu ve stratejik öneminden kaynaklanan çeşitli tarihi süreçler boyunca şekillenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü dönemlerde, imparatorluğun kültürel ve sosyal dokusunu bünyesinde barındırmıştır.

Günümüzde K. Makedonya'nın geneline dağılmış bir şekilde yaşayan Türkler, tarihi ve kültürel bağlarını koruma çabası içerisinde. Bu bağlamda, dil, edebiyat, geleneksel giyim, yemek kültürü, sanat ve müzik gibi unsurlar aracılığıyla kültürel miraslarını sürdürmekte ve gelecek nesillere aktarmaktadırlar. Aynı zamanda, Türk topluluğu, K. Makedonya'nın genel sosyal ve siyasi yapısına entegre olmuş, toplumsal bir uyum içinde yaşamaktadır.

K. Makedonya'da yaşayan Türk halk edebiyatı, kapsamlı bir kültürel mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Bu kültürel zenginlik içerisinde varlık gösteren Türk topluluğu, bölgede uzun bir geçmişe dayanan ve günümüze kadar devam eden bir varlığa sahiptir. Türk halk edebiyatı, bu topluluğun yaşam tarzı, duygu dünyası ve tarihine dair derin izler taşımaktadır.

"Türküler" ise Türk halk edebiyatı içinde önemli bir yer tutmaktadır ve K. Makedonya Türkleri tarafından da geçmişten günümüze kadar taşınmıştır. Bu türküler, sadece müzikal bir ifade biçimi olmanın ötesinde, Türk toplumunun tarihi ve kültürel değerlerini yansıtarak yaşatma işlevini üstlenmiştir. Türklerin duygusal dünyasını, aşkı, hüznü ve coşkuyu anlatan bu türküler, aynı zamanda geçmişten günümüze uzanan bir zaman yolculuğunu temsil etmektedir.

K. Makedonya'da Türk halk edebiyatının bu zengin mirası, topluluğun kimliğini koruma ve gelecek nesillere aktarma amacını taşıyan bir kültürel hazine olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Makedonya, Türk, Türkü, Sevgili, Balkan

CHARACTERISTICS OF THE LOVER IN LOVE FOLK SONGS OF NORTHERN MACEDONIAN TURKS

Abstract

Turkish community living in North Macedonia has a deep-rooted historical background and this past dates back to before Ottoman Empire. The influence of Turkish societies in the region has been shaped throughout various historical processes arising from its geographical location and strategic importance. During the reign of Ottoman Empire, it embodied the cultural and social structure and feature of the empire. Today, Turks who are living scattered throughout North Macedonia are in an effort to preserve their historical and cultural ties. In this context, they maintain their cultural heritages and pass them on to future generations by means elements such as language, literature, traditional clothing, food culture, art and music. At the same time, Turkish community is integrated into a living Turkish Folk Literature in North Macedonia is hosting a comprehensive and cultural heritage. Turkish community which exists within this cultural richness, has a long-standing presence in the region that dates back to a long history and continues until today. Turkish Folk Literature has deep traces of the life style, emotional world and history of this community.

"Turkish Folk Songs" have an important place in Turkish Literature and they have been transmitted by Northern Macedonia Turks from past to present. Beyond being a form of musical expression only, these folk songs have also assumed the function of reflecting and keeping alive the historical and cultural values of Turkish society. These folk songs which tell the emotional world of Turks, love, sadness and enthusiasm, also represent a time journey from the past to the present.

In North Macedonia, this rich heritage of Turkish folk literature can be considered as a cultural treasure that aims to protect the identity of the community and pass it on to future generations.

Key Words: North Macedonia, Turk, Folk Song, Lover, Balkan

GİRİŞ

Türküler yaratıldıkları toplumların hafızası gibidir. Milli kültürün taşıyıcı bir unsuru olarak Türküler geçmişi bugüne bağlar. Türkülerin toplumu etkileyen konuları işlediği görülür. Türkü yaratıcıları toplumun derin hafızasının bir yansıması olarak içerisinde yaşadıkları toplumu iyi bilmektedir. Toplumun sanat zevki, duygu dünyası, onlarca malumdur. Türkülerin toplumu etkileyen konuları işleme, müziğin duygusal derinliği ve sanat seviyesinin yüksek olması, bu tür eserlerin yaşam süresini uzatmada etkili faktörlerdir. Türküler, sadece bir müzikal söylemin ifade aracı olmanın ötesinde, toplumsal bir ayna işlevi de görmektedir. Böylelikle türküler geniş bir dinleyici kitlesini etkileme potansiyeline sahiptir. İlhan Başgöz, türkülerini vatan coğrafyasını bize sunan birer aracı olarak görür (2008: 16). Coğrafyanın vatan olma serüveni kültürel değerlerle mümkündür. Bu açıdan toplumsal değerlerin dünden bugüne aktarılmasında aracı olan türküler, kültürel ve sosyal birer belge olarak değerlendirilmelidir.

Türküler, insan yaşamının birçok aşamasında ve farklı durumlarında karşılaşılan deneyimleri ifade eden manzum ve ezgiyle anlatılan eserlerdir. Bu eserler, doğumdan ölüme kadar insan hayatını etkileyen çeşitli konuları içermektedir. Bu konular arasında, ayrılık, aşk, düğün, doğal felaketler (örneğin; deprem, kıtlık, sel), şiddet, eşkıyalık, savaş gibi temalar bulunmaktadır. Türküler, bu çeşitli konuları manzum ve ezgiyle işleyerek insanların duygusal dünyasına seslenirler (Kaya, 2002: 316).

Türkülerin toplumu ilgilendiren konuları ele alması, genellikle günlük yaşam, aşk, doğa, tarih gibi evrensel temalar üzerinden olmaktadır. Bu, toplumun kolektif hafızasına hitap ederek türkülerin bir kültürel miras olarak yaşamasını sağlar. Toplumsal sorunlara dokunan ve insanların duygusal dünyalarını etkileyen türküler, toplumun ortak bir kimlik duygusu oluşturmaya katkıda bulunur.

Türküler, Türk toplumunun yaşam tarzını yansıtan ve derin duygularını ifade etmek için kullanılan önemli bir araçtır. Bu tür eserlerde, insanların sevdaları, sevgileri, mutlulukları ve hüznüleri gibi hayatlarının çeşitli yönleri bulunabilir. Ancak, özellikle sevdanın hayatın merkezinde yer aldığı görülür. İnsanlar, hayatlarında aradıkları mutluluğu ve tatmini bulmak için sevdalarını merkeze alır ve hayata dair çeşitli unsurları bu sevdalarına ulaşmak için kullanır. (Kökten, 2015:354)

Ezginin dokunaklı olması da türkülerin etkisini artıran önemli bir özelliktir. Müziğin içsel derinliği ve duygusal zenginliği, dinleyiciyle güçlü bir bağ kurarak türkülerin ömrünü uzatır. Bu, türkülerin duygusal bir bağlamda etkili ve unutulmaz olmasına katkı sağlar.

Sanat seviyesinin yüksek olması, türkülerin estetik bir değere sahip olmasını ifade eder. Müziğin teknik becerisi, sözlerin anlam yüklü ve özgün olması, türkülerin sanatsal bir nitelik taşımasını sağlar. Bu da türkülerin sadece kısa ömürlü popüler eserler olmaktan çıkarak, zaman içinde sanatın bir parçası haline gelmelerine olanak tanır.

K. Makedonya Türklerinin kültürel mirası içinde öne çıkan türkülerin birçoğu, özellikle Birlik ve Sesler dergisinde yayınlanmıştır. Bu dergiler, Türkülerin kaybolma sürecine dikkat çekerek, bu zengin mirasın günümüzde sadece bir mazi olarak kaldığını ifade etmişlerdir. Bu konuda dikkat çeken yazarlardan birisi Glaba Palikruşeva'dır Onun 1962 yılında Birlik gazetesinde yayımlanan

“Kaybolan Türküler” başlıklı makalesi türkülerin büyük bir kısmının artık geri dönmek üzere kaybolduğunu üzülenek bildirmiştir. (Çelik, 2013: 25). Zaman içerisinde Sesler dergisi, halk edebiyatına daha fazla değer veren bir platform olmuş ve bu alandaki yazılara önemli bir destek sağlamıştır.

Ayrıca, K. Makedonya ve Kosova Türklerinin halk edebiyatına odaklanan Çevren dergisi de Sesler dergisi gibi bu alanda önemli bir rol oynamıştır. Her iki dergide de halk edebiyatıyla ilgili derleme ve araştırma yazıları ağırlıklı olarak yer almıştır. K. Makedonya ve Kosova'nın farklı bölgelerinden derlenen folklorik malzeme bu dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca, K. Makedonya'da diğer milletlerin dillerinde çıkan gazete ve dergilerde de Türk halk edebiyatından çeviri ve araştırma yazılarına yer verilmiştir.

K. Makedonya'da söylenen türküler, içerik açısından oldukça zengin bir yelpazeyi temsil etmekte ve canlılıklarını günümüze kadar muhafaza etmektedir. Bu türküler, K. Makedonya Türk kültürünün derin köklerine, tarihine ve coğrafyasına göndermeler yapar. Folklorik motifler, tarihi olaylar, aşk, doğa ve günlük yaşamın çeşitli yönleri gibi temalar bu türkülerde bulunmaktadır (Ruşid, 2022: 138).

Hamdi Hasan'ın tespitine göre K. Makedonya'da derlenen türkülerin çoğunluğunu aşk türkülleri oluşturmaktadır. Bu türküllerin oranı %70'ini oluşturmaktadır. Hasan ayrıca aşk türküllerinin diğer türküllerle kıyaslandığında daha uzun ömürlü olduğunu da belirtmiştir (2008: 28). Bu türküllerde sevgili tasviri önemli bir tema olarak karşımıza çıkar. Bu türküllerde sevgilinin güzelliği, çeşitli semboller ve imgeler aracılığıyla anlatılır. Özellikle ince bel, selvi boy, kara kaş gibi unsurlar, sevgilinin fiziksel özelliklerini betimlemek için sıklıkla kullanılır.

İnce bel, genç kızın zarıflığını ve narinliğini vurgular. Bu özellik, onun kibar ve çekici bir görünüme sahip olduğunu ima eder. Selvi boy ise, kızın uzun ve kıvrak bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Bu, genç kızın çekici ve etkileyici bir görünüme sahip olduğunu gösterir. Kara kaşlar ise genellikle gizemli ve çekici bir hava yaratır. Bu özellik, genç kızın çarpıcı bir görünüme sahip olduğunu ve aşkıyla etkileyici bir şekilde insanları cezbedtiğini yansıtır.

İnce bel, genç kızın zarıflığını ve narinliğini vurgular. Bu özellik, onun kibar ve çekici bir görünüme sahip olduğunu ima eder. Selvi boy ise, kızın uzun ve kıvrak bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Bu, genç kızın çekici ve etkileyici bir görünüme sahip olduğunu gösterir. Kara kaşlar ise genellikle gizemli ve çekici bir hava yaratır. Bu özellik, genç kızın çarpıcı bir görünüme sahip olduğunu ve aşkıyla etkileyici bir şekilde insanları cezbedtiğini yansıtır. Bu semboller, genç kızın fiziksel güzelliğini anlatmanın yanı sıra, onun aşk ve tutku dolu dünyasını da yansıtmaktadır.

Aşk, insanoğlunun yaşadığı güçlü bir duygudur, her dönemde etkisini sürdürmüştür. Bu duygu, birçok kişi için kavuşulan bir mutluluk kaynağı olabilirken, bazılarının hayalini süsleyen bir duygu olarak kalmış, kavuşma şansına erişememiştir. Aşkın yaşandığı ancak birleşmeye yetmediği durumlar, insanların içsel zorluklarına neden olmuş ve bu durumda aşk acısı çekenlerin sığınağı genellikle türküller olmuştur.

Yârine hissettiklerini ifade etmekte zorlanan âşıklar, duygularını türküller aracılığıyla dile getirmişlerdir. Aşk türkülleri, doğal ezgisi içinde âşğın iç dünyasını yansıtarak, zaman içinde

çeşitlenen duygusal tonlarıyla birlikte sitem, özlem ve kavuşamamanın acısı gibi temaları işlemiştir. Halk edebiyatında, sevgiliyle özdeşleştirilen sazın kullanımı, âşıkların duygularını ifade etme aracı olarak ortaya çıkmıştır (Şare, Muhaceri, 2017: 350).

Güzellik, aşkın ifadesi ve anlamını güçlendiren bir araçtır. Mutlak güzelliğin anlamı, aşk ile ilişkilendirilerek gerçekleşir ve aşkın derinliğiyle anlam kazanır (Bekiroğlu, 2010: 14). Türkülerde en çok aşk ve güzellik motiflerinin kullanılması bu durumla doğrudan ilişkilidir.

Sevgilinin fiziksel ve karakteristik özellikleri türkülerde benzetme unsurlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Bu benzetme unsurları, geleneksel Türk halk kültüründe sıkça rastlanan doğal ve estetik imgeleri bir araya getirerek karakterin güzelliğini ve çekiciliğini vurgulamak için kullanılmaktadır. Böylelikle, türkülerde benzetme unsurları kullanılarak, geleneksel sembolizm ve doğal imgeler aracılığıyla derin anlamlar yaratılırken karakterlerin kişisel özelliklerini ve içsel güzelliklerini de ifade etmek amaçlanmaktadır.

K. Makedonya Türklerinin söylediği türküler üzerine en kapsamlı çalışma Prof. Dr. Hamdi HASAN tarafından hazırlanmış ve “Makedonya Türklerince Söylenen Türküler” ismiyle de yayınlanmıştır. Bu çalışmada en hacimli bölümü “Aşk Türküleri”nin oluşturduğu görülmektedir. Bu çalışmamızda “Makedonya Türklerince Söylenen Türküler” isimli çalışma temel kaynak olarak belirlenmiştir.

Çalışma K. Makedonya Türklerince söylenen seveda konulu türkülerde “sevgilinin fiziksel özellikleri” ve “karakteristik özellikleri” ile sınırlandırılarak iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Böylelikle K. Makedonya Türklerinin tarihten günümüze sevgili algısının tespiti amaçlanmıştır. Konunun uzunluğu da göz önünde bulundurularak çalışmada motiflerin geçtiği bütün türküler verilmeyerek örneklem yöntemi ile sınırlı sayıda örnek verilmiştir.

A. SEVGİLİNİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

1. Yüz

K. Makedonya’da söylenen aşk konulu türküler içerisinde üç ayrı türküde karşılaştığımız yüz, gül yüz ve parlak yüz ifadeleri ile sevgilinin güzellik unsurlarından birisi olarak işlenmiştir.

Gül yüz, türkülerde sıkça kullanılan bir motif ve semboldür. Yaşama sevincini, mutluluğu, sevgiyi ve iyimserliği sembolize eder. *Ah Ne Bakarsın Hayin Hayin* ve *Sabah Oldu* isimli türkülerde “gül yüz” ifadesi kullanılarak aşkın; aşkı, umutları ve içerisindeki coşkusu ifade etmek istenmektedir. Aynı zamanda sevgilinin gül kadar güzel olduğu da sembolize edilmektedir.

Ah ben yanmışım gül yüzünün rengine aşnam rengine

Ah üç beş ahbap edinmişim gendime aman aman (Hasan, 2008: 79)

Yoluma güller sereyim

Uysal gül yüzün göreyim (Hasan, 2008: 220)

Üsküp Kızı isimli aşağıdaki türküde karşılaştığımız parlak yüz ifadesi de umudu ve coşkuyu sembolize etmektedir. Sevgilinin parlayan yüzü aşkın gönlünü aydınlatmaktadır. Parlak yüz aynı zamanda sevgili için bir güzellik unsuru olarak kullanılmaktadır.

Yüce endam parlak yüzlü

Şakrak gülüş oynak sözlü a a a (Hasan, 2008: 240)

2. Saç

K. Makedonya'da söylenen türkülerde saç motifi oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Türkülerde saçın çoğunlukla güzellik, aşk, tutku, duygusallık, özlem ve doğal bir zarafet sembolü olarak kullanıldığı görülür.

Aşk türküleri içerisinde on iki ayrı türküde saç motifi işlenmiştir. Saç motifinin görüldüğü türkülerin çoğunda saçın uzunluğu bir güzellik unsuru olarak ele alınmış, uzun saçlıdan vazgeçilemeyeceği, topuktan aşağı saçların, belden aşağı saçların övgüsü söz konusudur. Saç, sevgilinin vazgeçilmez bir simgesi olarak düşünülmektedir. Ayrıca saçların kestirilmemesi temennileri de türkülerde işlenmiştir.¹ Bu türkülerden bazıları aşağıda verilmiştir:

Açıl Ey Ömrümün Varı II, isimli türküde saçın uzunluğu sevgilinin övülmesine vesile olmaktadır.

Yürü dilber yürü amman (amman)

Saçın sürünsün aslanım (ben yandım) (Hasan, 2008: 78)

Girdim Yârin Bahçesine, Yüce Dağ Başında III isimli türkülerde uzun saçlı sevgiliden vazgeçilemeyeceği vurgulanmaktadır.

Girdim yârin bahçesine endim attan aşağı

Nasıl vazgeçeyim dos(t)lar saç belinden aşağı (Hasan, 2008: 147)

Nice vazgeçeyim dostlar

Saç topuktan aşaya (Hasan, 2008: 249)

Hamama Giderken Hamama isimli türküde güzellik unsuru olarak saç gösterilmekte ve kızların güzelliği saçla simgeleştirilmektedir.

Hamama yollar taşandır taştan

Kızların güzeli saçtandır saçtan (Hasan, 2008: 151)

Bosna Kızı isimli türküde aşık sevgilisini saçlarından belirlemek ve saçları ile özdeşleştirmek istemektedir.

Açıl be Bosna kızı

Saçını da göreyim

Em göreyim öyle de bileyim (Hasan, 2008: 111)

Dama Bulgur Sererler isimli türküde sevgilinin saçı ipekten oluşan iplik olan ibrişime benzetilmektedir. Geleneksel olarak hançer kabzalarına ve kılıf uçlarına ibrişim telden örgü yapılmaktadır. Sevgilinin saçı da hançere örülecek kadar parlak ve güçlüdür.

¹ Burada yer verilmeyen iki türkü için bakınız (Hasan, 2008: 96)

Saçın ibrişim teli

Hançere bağ örerler (Hasan, 2008: 123)

Küp İçinde Bulgurum isimli türküde uzun saça ve sevgilinin saçının güzelliği vurgu yapılmakta ve kestirilmemesi istenmektedir.

Küp içinde bastırma

Kız saçını kestırma (Hasan, 2008: 189)

Uzun Yol isimli türküde sevgilinin boyu için güzellik unsuru olarak kullanılan selvi, saç için kullanılmaktadır. Sevgilinin güzel olduğu selvi gibi uzun saçlı olması ile ifade edilmektedir.

Orta (da) boylu

Selvi saçlı kendisi (Hasan, 2008: 238)

Olan Olan isimli türküde de uzun saç vurgulanmaktadır. Eski dönemlerde uzun saçlı kızlar evlenecekleri zaman çeyizlerinde saçları ile oluşturdukları yastığı da çeyizlerine koyarlardı. Bu sevgilinin gür saçlı olduğunu da simgelemektedir.

Olan olan Boynuma dolan

Olan sana yastık saç (Hasan, 2008: 210)

3. Göz

K. Makedonya'da söylenen aşk konulu türkülerde en yaygın kullanıma sahip olan motif gözdür. Sevgilinin güzellik unsurlarından olan göz², elli yedi türküde ifade edilmiştir. Sevgilinin gözleri, renkleri (ela, çakır, kara, kömür), bakış şekli (mahmur, uykulu, mestane, güvercin bakışlı), fiziki şekli (fincan), yârin kendisinin göze benzetilmesi (iki gözüm) ve gözlerin belirginliği (gözleri sürmeli) yönleri ile türkülerde yer aldığı görülmektedir. Bu türkülerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Aşağıda bölümleri verilen *Üsküp Kızı* ve *Endim Dereye* isimli türkülerde aşğın kalbini çalan sevgilinin kara kaşlı ve kara gözlü olduğu ifade edilmektedir.

Kalbimin güzel hırsız

Kara kaşlı kara gözlü (Hasan, 2008: 240)

Endim dereye dere kanlıdır

Ben bir yâr sevdim kara gözlüdür (Hasan, 2008: 135)

Bindim Aşkın Gemisine isimli türküde sevgilinin gözlerinin iriliğini ifade etmek için fincan benzetmesi yapılmakta ve gözlerinin rengi de kömür ile ifade edilmektedir.

Girdim yârin bahçesine aman gözleri filcan gibi

² Göz motifinin geçtiği türküler için bakınız (Hasan, 75, 82, 84, 86, 94,97, 97, 98, 101, 103,106, 107, 109, 112, 116, 118, 127, 128, 128, 129, 129, 131, 134, 135, 136, 140, 144, 151, 153, 161, 163, 175,175, 183, 183, 186, 188, 189, 190, 194, 195, 199, 203, 207, 212, 218, 223, 224, 229, 231, 231, 234, 204, 248, 249, 250, 251)

Gerdanında üç beni var tanesi mercan gibi (Hasan, 2008: 107)

Bir İncecik Yolım Gider Serez'e (Efem) ve Yüce Dağ Başında isimli türkülerde sevgilinin ela gözlü olması vurgulanmıştır.

Yattım yârın dizine

Baktım elâ gözüne (Hasan, 2008: 109)

Yüce dağ başında yatmış uyumuş

Elâ gözlerini uyku bürümüş (Hasan, 2008: 248)

Çakır göz K. Makedonya Türklerinde daha çok kahverengi ile yeşil göz arasındaki göz rengi ve ela için kullanılmaktadır. Aşağıda yer alan ve *Yüksek Minareden Attım Fesimi* isimli türküden alınan bölümde yârın çakır ela gözlü oluşu ve *Yürükte Yaylasında* isimli türküden alınan bölümde yârın çakır gözlü oluşu ifade edilmektedir.

Çakır elâ gözlüm mail oldum ben sana

Puluyada (pullu yada) tarlasında âşık oldum ben sana (Hasan, 2008: 250)

Yürükte yaylasında süt bakır bakır

Sevdiğim yosmanın gözleri çakır (Hasan, 2008: 251)

Aşağıda yer alan ve *Ben Seni Sevmişim Evvel İptida* isimli türküden alınan bölümde sevgilinin güzelliği uykulu gözlerle ifade edilmektedir.

Ben seni sevmişim evvel iptida

Kaşları karadır gözler uykuda (Hasan, 2008: 103)

Ey Benim Mestan(e) Gözlüm isimli türküde sevgili baygın ve kendinden geçmiş şekilde bakan gözlerle sahip olarak tasvir edilmiştir. Aşık sevgilisini mestane gözleri aracılığı ile bulduğunu aşağıdaki türkü bölümünde ifade edilmektedir.

Ey benim mestane gözlüm aman

Şimdi buldum ben seni of of of aman (Hasan, 2008: 140)

Kavakta Turna Sesi Var isimli türküde sevgili aşığın iki gözü gibidir. Kişi gözlerini nasıl korur saklarsa sevgilisini de göze benzeterek gözü gibi koruyup kollayacağı mecazen ifade edilmektedir. Bu durum aşağıdaki türkü bölümünde görülmektedir.

Dalında sarkan üzümdür

Yâr benim iki gözümdür (Hasan, 2008: 175)

Güvercin Türk edebiyatında masumluğu ile öne çıkan bir kuştur. Uysallığı ve insana alışkın olması yönü ile hep vurgulanır. *Şu Karşiki Dağda Of Aman Aman* isimli türküde sevgilinin bakışları güvercine benzetilmektedir. Ayrıca gözün ak ve karasının fazla belirgin olduğunu vurgulamak için edebiyatta sürmeli göz ifadesi kullanılmaktadır. K. Makedonya Türklerinde alt kirpiklerinin gür ve belirgin olmasından dolayı göz kalemi sürmüş gibi bir görünüm verdiği için sürmeli gözlü ifadesi

kullanılmaktadır. Aşağıdaki türkü bölümünde de sevgilinin gözlerinin belirgin olduğu “gözleri sürmeli” denerek ifade edilmektedir.

Güvercin bakışlı yârim

Gözleri sürmeli (Hasan, 2008: 234)

4. Kaş

Kaş sevgilinin güzellik unsuru olarak K. Makedonya’da söylenen aşk konulu türkülerde sıkça kullanılan bir motiflerden birisidir. Yirmi altı ayrı türküde kaş³ motifinin işlendiği görülmektedir. Daha çok renk (kara, ela) ve şekil (kalem, keman, ince) olarak ele alınmaktadır. Tespit edilen türkülerden bazıları aşağıda verilmektedir.

Aşağıda verilen ve *Meclisinde Mail Oldum* isimli türküde bir bölümde, aşğın kara kaşlı bir sevgiliye gönlünü kaptırdığı ifade edilmekte ve kendisinin bu halinden anlayıp arayı yapacak birilerinin olmamasından şikâyet edilmektedir.

Meclisinde mail oldum ben bir kaşı kareye

Hiç bu dilden anlıyan yok gelsin girsin areye (Hasan, 2008: 195)

Aşağıda *Lamba Da Şişesıs Yanmaz Mı* isimli türküden alınan bölümde sevgilinin kara kaşı konu edilerek aşğın kara kaşlı birisini alamadığı için üzüntüsü dile getirilmekte ve zevki sefa süremediği ifade edilmektedir.

Alamadım kaşleri kareye

Süremedim zevk ile sefaye (Hasan, 2008: 190)

Türkülerde çok sık karşılaşmadığımız kaş renklerinden birisi olan elâ K. Makedonya Türkleri arasında söylenen *Dilber Hüseyin* türküsünde bir motif olarak işlenmiştir. Aşağıda bu türkünün verilen bölümünde bu durum görülmektedir.

Yaymış elâ kaşlarını aman

Yanağında beni var (Hasan, 2008: 130)

Türk halk şiirinde kullanılan motiflerden biri olan kaşların kemana benzetilmesi türkülerimizde de sıkça işlenmektedir. Aşağıda *Bizim Sahraların Başı* isimli türküden alınan bölümde de kaşların kemana benzetildiği görülmektedir. Sevgilinin kaşlarının keman keman olması aşğın ayrılık acısı içerisinde ateşlerde yakmaktadır.

Hicranla odlara yakar aman

Ol kaşları keman keman şimdi (Rum.) (Hasan, 2008: 110)

Türkülerde sevgilinin güzellik unsurlarından birisi de kalem kaşlarıdır. Aşağıda *Otina'nın Ufak Taşu* isimli türküden alınan bölümde de kalem kaş vurgulanmış ve aşğın yakarı şeyin sevgilinin kalem kaşı olduğu ifade edilmiştir.

³ Göz motifinin geçtiği türküler için bakınız (Hasan, 2008:75, 101,103,109, 110, 110, 119, 126, 129, 141, 148, 151, 154, 170, 189, 190, 195, 214, 215, 218, 223, 239,240, 243, 249)

Otina'nın ufak taşı aman

Yaktı beni kalem kaşı aman (Hasan, 2008: 214)

Türkülerimizde kullanılan sevgilinin güzellik unsurlarından birisi de ince kaşlı olmasıdır. Aşağıda *Dereleler Çağlar Oldu* türküsünden alınan bölümde sevgilinin ince kaşlı oluşu ve aşğın onu görmeden yaşamına devam edemeyeceği vurgulanmaktadır.

Kaşların ince ince

Ölürüm görmeyince (Hasan, 2008: 126)

5. Yanak

Yanaklar, genellikle sevgilinin sağlığı, canlılığı ve duygusal durumunu yansıtan bir fiziksel özellik olarak tasvir edilir. Özellikle pembe, kırmızımsı veya al yanaklar; gençlik, neşe ve masumiyeti sembolize edecek şekilde birer benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır.

K. Makedonya'da söylenen aşk konulu türkülerde sık kullanılan motiflerden birisi de yanaktır. Sevgilinin yanağı⁴ on sekiz ayrı türküde geçmektedir. Genellikle renk sembolizmi (al, pembe), şekli (elma), tadı (şeker) ve üzerinde beni olması (yanağında beni var) yönleri ile türkülerde işlenmektedir. Bu motiflerin kullanıldığı türkü örnekleri aşağıda verilmiştir.

Aşağıda yer alan ve *Şar Dağından Kalkan Kazlar* ve *Ay İlene İlene* türkülerinden alınan bölümlerde sevgilinin al yanaklı olması vurgulanarak al yanağın sevgiliyi daha çekici kıldığını ifade edilmektedir. Türkülerde al yanak ifadesi, genellikle gençliği, sağlığı, canlılığı ve çekiciliği sembolize etmektedir.

Olur ise kız olsun da vay vay vay

Al yanağında gül olsun (Hasan, 2008: 94)

Penceresi işlemeli

Al yanaci da dişlemeli (Hasan, 2008: 93)

Türkülerde elma yanak ifadesi, genellikle gençliği, canlılığı ve sağlığı temsil etmektedir. Bu ifade, elmacık kemiklerinin belirgin ve kırmızımsı bir renge sahip olduğunu ifade eder. Sevgilinin bu fiziksel özelliğinden hareketle onun çekici ve sağlıklı bir görünüme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum aşağıda bölümleri verilen *Elma Yanaklı Gelin* ve *Çek Deveci Develerin Sulansın* türkülerinde ifade edilmektedir.

Güzellerden güzelsin elma yanaklı gelin

Azıcık boyun kısa (Hasan, 2008: 134)

Elma yanakli

Kirez dudakli (Hasan, 2008: 119)

Toz Duman Olsam Dayler Başında Savrulsam türküsünden alınan aşağıdaki bölümde

⁴ Yanak motifinin geçtiği türküler için bakınız (Hasan, 2008:75, 82, 82, 24,115, 119, 134, 141, 155,164, 179, 182, 184, 218, 232, 233, 233, 236)

sevgilinin pembe yanaklı olduğu vurgulanmaktadır. Türkülerde pembe yanaklar, canlılık, neşe, masumiyet ve gençlik sembolü olarak kullanılmaktadır.

Ayleye sızlaya dos yüreğime kan doldı

Siya da zülüfli pembe yanak üstüne bend oldı (Hasan, 2008: 236)

Rıza'nın Kutisi Tekerlendi isimli türküde yanakları şekerlendi ifadesi kullanılmaktadır. Burada sevgilinin sevimliliği de ifade edilmekte ve şeker ile şirinlik ve şeker ile masumiyet arasında da bir bağ kurulmaktadır. Böylelikle türkü dinleyicilerinin duygusal derinliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Rıza'nın kutisi tekerlendi

Nasko'nun yanakları şekerlendi (Hasan, 2008: 218)

Yanak ve ben motifleri türkülerde genellikle güzellik, cazibe ve benzersizlik gibi temalıları sembolize etmek için kullanılır. Bu durum *Kahve Olsam Dolaplarda Kavrulsam* ve *Üsküp Kızı* isimli türkülerden alınan aşağıdaki bölümlerde ifade edilmektedir.

Kemer olsam yâr beline sarılsam aman aman aman (2)

Siyah da benler yanağında gül açmış (2) (Hasan, 2008: 166)

Al yanağı kara benli a a a

Gürdüm seni oldum deli (Hasan, 2008:240)

6. Dudak

Türkülerde bir arzu ve aşk göstergesi olarak dudak motifinin kullanıldığı görülür. Türkülerde dudak, rengi (kiraz dudak, boyalı dudak), tadı (dudakları ballanır) temaları ile sembolize edilmektedir. K. Makedonya'da söylenen aşk konulu üç türküde "dudak" motifinin kullanıldığı görülmektedir.

Aşağıda *Çek Deveci Develerin Sulansın* ve *Gülizar* isimli türküden alınan bölümlerde dudak sevgilinin güzellik ve çekicilik unsuru olarak dudakların renkle birlikte ifade edildiği görülür. Özellikle kırmızı renk aşkı ve arzuyu ifade etmektedir.

Elma yanaklı

Kirez dudaklı (Hasan, 2008: 119)

Hiç be yârim öpeyim be Gülizar

Şu boyalı dudaktan (Hasan, 2008: 149)

Türkülerde bal dudak motifi genellikle dudakların neşe, cazibe, tatlılık ve arzu sembolü olarak kullanılmasını ifade etmektedir. Balla özdeşleştirilen dudak, tatlı, çekici ve arzulanan bir varlığa dönüştürülür. Bu dudaktan dökülen kelimeler de bal kadar tatlı görülür. Bu durum aşağıda *Yeni Tiren Kalkacak* isimli türküden alınan bölümde ifade edilmektedir.

Yeni tiren allanır

Nuriye'min dudakları ballandır (Hasan, 2008: 246)

7. Diş

Diş motifi türkülerde bir güzellik unsuru olarak kullanılmaktadır. Diş inci benzetme unsuru ile bir kullanılarak dişin fiziksel güzellik, zarafet, çekicilik sembolü olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

K. Makedonya'da söylenen aşk konulu bir türküde "diş" motifinin kullanıldığı görülmektedir.

Aşağıda *Amza Oli* isimli türküden alınan bölümde sevgilinin ağzındaki inci dişten bahsederek onun güzellik ve çekiciliğine atıfta bulunulmuştur. Ayrıca inci diş ifadesi ile sevgilinin karakterinin zarıflığına, dişlerin görünmesi sebebiyle sevgilinin güler yüzlü, neşeli oluşu da ifade edilmektedir.

Sen misin güzeller konci

Ağzında dişlerin inci (Hasan, 2008: 85)

10. Ben

Ben, yüzde bir güzellik unsuru olarak türkülerde ele alınmaktadır. Beni olan sevgili karakterinin benzersiz, eşsiz olduğunu vurgulamak için kullanılmaktadır. Çünkü ben kişiye özeldir. Bu sebeple ben sahibi de özeldir. Türkülerde yüz, yanak ve gerdanla beraber ifade edilmektedir. Türkülerde ben, çifte ben, üç ben, kara ben veya siyah ben şeklinde ifade edildiği görülmektedir. K. Makedonya'da söylenen aşk konulu altı türküde ben motifinin kullanıldığı görülmektedir.

Aşağıda *Ben Bir Sabah* isimli türküden alınan bölümde gerdanında beni var ifadesi ile sevgilinin fark edilir özelliği ifade edilmektedir.

Çatmış kare kaşlarını

Gerdanında beni var (Hasan, 2008: 101)

Aşağıda *Dereler Çağlar Oldu* türküsünde alınan bölümde ay ışığının yüze vurması ile sevgilinin yüzündeki benlerin görüldüğü ifade edilmektedir. Benler çekici ve sevgiliyi eşsiz kılan unsurlardır.

Ay doğdu düze düştü

Çifte ben yüze düştü (Hasan, 2008: 127)

Türkülerde geleneksel sembolizm, doğanın ve insanın simgesel diliyle birleşerek derin anlamlar yaratır. *Yüce Yüce Dağ Başında* ve *Atladım Bahçene Girdim* adlı türküde geçen "gerdanda var olan üç ben", metaforik bir anlatım aracı olarak kullanılarak karakterin benzersizliği ve çekiciliği vurgulanmıştır. Bu benler, mercan kolye gibi gerdanı süsleyen unsurlar olarak tanımlanırken, karakterin fiziksel özelliklerinin yanı sıra kişisel ve duygusal derinliği de sembolize edilmiştir.

Gerdanında üç bengi var

Tanesi mercan gibi

...

Gerdanında üç beni var aman

Her biri mercan gibi (Hasan, 2008: 91)

Kara benli değimi, aşağıda bir bölümü verilen *Üsküp Kızı* isimli türküde sevgilinin güzelliğini belirginleştiren bir motif olarak kullanılmaktadır. Al yanağın üzerinde olması bu sevgilinin fiziksel güzelliği ve çekiciliğini vurgulama amacı taşımaktadır. Bu ifade türkülerimizde çekicilik ve güzellik kavramlarını sembolize edilmek için kullanılan bir metafor olarak değerlendirilebilir.

Benzer bir durum *Kahve Olsam Dolaplarda Kavrulsam* isimli türküde de söz konusudur. “Siyah da benler yanağında gül açmış” ifadesi, benlerin rengi ve yerleşimiyle sevgilinin yüzünde gül çiçeğinin güzelliği ve zarafetiyle eşleştirilmiştir. Bu, sevgilinin fiziksel çekiciliğini övmek ve onun benzersizliğini vurgulamak için kullanılan bir göndermedir. Bu yolla geleneksel Türk kültüründe yaygın olarak kullanılan doğa imgeleriyle kişisel güzellik ve çekicilik arasında bir bağ kurarak, karakterin estetik özellikleri vurgulanmaktadır.

Al yanağı kara benli a a a

Gürdüm seni oldum deli (Hasan, 2008: 240)

Kemer olsam yâr beline sarılsam aman aman aman (2)

Siyah da benler yanağında gül açmış (2) (Hasan, 2008: 166)

11. Kalp (yürek)

Türkülerde kalp veya yürek ifadesi genellikle içtenliği, cömertliği, samimi ve derin duyguları ifade etmek için kullanılmaktadır. K. Makedonya’da söylenen aşk konulu bir türküde kalp motifi kullanılırken, yürek motifinin ise iki türküde üç kez kullanıldığı görülmektedir.

Ela Gözlerin Gördüğüm isimli türküde sevgili aşığın aşk dolu kalbini görünce kendi kalbine aşk teliyle oya işlediğini ifade etmektedir.

Aşk dolu kalbini kalbim o akşam

İşledim aşk teliyle ipek oya (Hasan, 2008:134)

*Ata Bindim Çüzmeyle*n isimli türküde aşığın yüreğinin aşk ateşiyle tutuşması sevgiliye olan aşkın büyüklüğünü sembolize etmektedir.

Bahçelerde uçuşur

Yanma yürek tutuşur (Hasan, 2008: 88)

Furun İçinde Kürek isimli türküde fırın içerisinde kürek nasıl alev alıp yanarsa aşığın da yüreği öyle yanmaktadır. Aşık sevgiliye olan aşkın büyüklüğünü “ne yanarsın be yürek” diyerek ifade etmektedir. Devam eden bölümde adeta bu aşkın imkânsız olduğu vurgulamak için “buna da dayan be yürek” ifadesini kullanmakta ve gönlüyle konuşmaktadır. Yine “çok gördün çok geçirdin”

ifadeleriyle de gönlünü teselli etmektedir.

Furun içinde kürek

Ne yanarsın be yürek

Çok gürdün çok geçirdin

Buna da dayan be yürek (Hasan, 2008: 146)

Kaladan Atma Beni türküsünde “yürekten yaralıyım” ifadesi kullanılarak sevgiliye gönlünü kaptırdığı ifade edilmektedir.

Yürekten yaralıyım

Derdime çare bul sen (Hasan, 2008: 168)

12. Gerdan

Gerdan türkülerde genellikle sevgiliye duyulan aşk ve özlemi ifade etmek için kullanılan bir semboldür. Gerdan motifi, genellikle sevgilinin güzelliği ve çekiciliği ile ilişkilendirilir. Sevgilinin gerdanı, onun en çekici ve zarif özelliği olarak görülür.

Gerdan⁵, K. Makedonya’da söylenen aşk konulu on dokuz türküde kullanılmaktadır.

Aşağıda bir bölümü verilen *Kıvalı Topuklu Dostum* isimli türküde kullanılan “süt gerdan”, *Açıl Ey Ömrümün Varı II* adlı türküde “beyaz gerdan”, *Atma Kirpiğin* isimli türküde “ak gerdan” motifleri beyaz, pürüzsüz ve temiz bir boynu ifade eder. Bu motif, genellikle sevgilinin güzelliğini, saflığını ve çekiciliğini ön plana çıkarılarak ona duyulan hayranlık ve sevgi ifade edilmektedir.

Sen bir keklik ben bir duvan ey

Süt gerdan altında yuvam ey (Hasan, 2008: 179)

Aç beyaz gerdanın’ amman (amman)

Sinen görünsün aslanım (ben yandım) (Nakarar) (Hasan, 2008: 78)

Ak gerdandan akan terler aman şekeriyle bal olur

Aman paşam pek yosmasın aman yaktın külhan eyledin (Hasan, 2008: 92)

Aşağıda *Ben Bir Sabah* isimli türküden alınan bölümde de ifade edilen “gerdanında beni var” ifadesi, sevgilinin gerdanında sevgilisine ait bir iz veya sembol taşıdığını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu anlam “gerdanında bir beni var” ifadesinin kullanıldığı diğer türküler için de geçerlidir.

Çatmış kare kaşlarını

Gerdanında beni var (Hasan, 2008: 101)

Bindim Aşkın Gemisine isimli türküden alınan aşağıdaki bölümde geçen “gerdanında üç beni var” ifadesi ile sevgilinin gerdanında aşğa ait üç izin olduğu vurgulanmaktadır. Bu üç ben aynı zamanda

⁵ Gerdan motifinin geçtiği türküler için bakınız (Hasan, 2008:78, 80, 84, 91, 92, 101, 106, 122, 129, 129, 177, 179, 197, 213, 243, 249, 250, 252, 252)

sevgilinin sadakatine, bağlılığına ve aşkına olan inancını da sembolize etmektedir.

Gerdanında üç beni var tanesi mercan gibi

Sarılalım sarmaşalım ikimiz bir can gibi (Hasan, 2008: 107)

13. Sine (göğüs)

Türkülerde “Sine”, kelime anlamıyla göğüs ya da göğüs kafesi bölgesini ifade edilmektedir. Sine motifi genellikle aşk, sevgi, özlem ve tutkuyu sembolize etmek için kullanılır.

Sine motifinin K. Makedonya’da söylenen aşk konulu türkülerde iki türküde, göğüs motifinin **üç** türküde kullanıldığı görülmektedir. Sine ve göğüs motiflerinin kullanıldığı türkülerden örnekler aşağıda verilmiştir.

Güvercin Uçuverdi

Duvar sitem götürmez aman aman

Sinemeye yaslan yârim (Hasan, 2008: 150)

Nisan Mayıs Ayları

Niçin yavrum göksüne

Bir pembe gül takmadın (Hasan, 2008: 208)

Priştine

Yanıma gel bostana gel

Gönlümü tez et te gel

...

Göksü çapraz döğmeli

Haydi yansın süzmeli (Hasan, 2008: 216)

Merdivenden İnemem

Göksümdeki gül memeleri

Saybi vardır veremem (Hasan, 2008: 197)

13. Boy (endam, selvi)

Türk halk şiirinde “boy” (endam, selvi) motifinin önemli bir yeri vardır. “Boy” kelimesi, genellikle bir kişinin fiziksel görünümünü ifade ederken, özellikle kadın güzelliğini ve zarafetini anlatırken kullanılmaktadır. “Endam” ve “selvi” ise, genellikle uzun boylu, zarif ve kıvrımlı bir fiziksel yapıyı ifade etmek için kullanılan motiflerdir. Bu motiflerin sevgiliyi övmek için kullanıldığı görülmektedir.

K. Makedonya’da söylenen aşk türkülerinde boy on üç ayrı türküde işlenmiştir. Bu türkülerde boy motifi selvi boylu, uzun boylu, orta boylu, fidan boylu, dolma boylu, dal boylu, filiz

boylu; endam motifi ise yüce endam şeklinde kullanılmıştır. Türkülerden alınan örnekler aşağıda verilmiştir:

Ben Bir Sabah isimli türküden

Gül fidane benzetmişim aman

Senin selvi boyunu (Hasan, 2008: 102)

Karanfil Oylum Oylum

Karanfil oylum oylum

Geliyor selvi boylum (Hasan, 2008: 172)

Kadife Yastığım Yok

Yollamasen yâr eyvalla

Uzun selvi boyalı ah (Hasan, 2008: 165)

Çarşıya Vardım

O yâr uzun boylu ben kısa kaldım

Gideyim gideyim nerelere gideyim (Hasan, 2008: 114)

Üsküp Kızı

Kara kaşlı kara gözlü

Yüce endam parlak yüzlü (Hasan, 2008:240)

Uzun Yolun

Orta (da) boylu

Selvi saçlı kendisi (Hasan, 2008: 238)

Dolma Da Boylu Feride'm

Yeller eser seller taşar

Dolma da boylu Feride'm (Hasan, 2008: 131)

Metin Olur

Şimdi de giyer dolma da boylu

Ase moda fustanı (Hasan, 2008: 197)

Evlerim Evlerim

Dal boylum

Günül eylerim (Hasan, 2008: 138)

Hem İster Hem Aldatır

Orta köyün içine

Filis boylu yârim var (Hasan, 2008: 152)

Bindim Aşkın Gemisine

Ne zaman sarhoş görürsen çekil karşımdan fidan boylum

Ne zaman ayık görürsen sarıl boynuma kömür gözlüm (Hasan, 2008: 106)

Caminin Ardı Ayaz

Boyu benzer fidana

Ay gülüne benzersin (Hasan, 2008: 114)

Caminin Ardı Ayaz

Gidene bak gidene (haydi güzelim haydi)

Boyu benzer fidana (oyna dal boylum oyna) (Hasan, 2008: 114)

14. Bel

Türkülerde, bel motif kullanılarak, sevgilinin belinin ince, kıvrımlı ve zarif olduğunu ima ederek onun fiziksel güzelliğini övmektedir. Ancak, aynı zamanda bel, kucaklama, sarılma ve yakınlık gibi duygusal temasları sembolize eder. Dolayısıyla, sevgilinin beline yapılan vurgular, sadece fiziksel çekiciliğini değil, aynı zamanda duygusal bağları ve sevginin derinliğini de ifade etmektedir.

Türkülerde sıkça karşılaşılan motiflerden biri olan “kıvrak bel”, sevgilinin fiziksel güzelliğini övmekle kalmaz, aynı zamanda duygusal bağların ve yakınlığın sembolü olarak da işlev görür. K. Makedonya’da söylenen aşk türkülerinden “Üsküp Kızı” adlı türküde kullanılan "kıvrak bel" motifi, sevgilinin zarafetini ve çekiciliğini vurgulamanın yanı sıra, ona duyulan yakınlığı ve bağlılığı da ifade etmektedir.

Üsküp kızı kıvrak belli

Beyaz tenli narin elli (Hasan, 2008: 240)

15. Kol (el, parmak)

Kol, el ve parmaklar, bir kişinin fiziksel temasını, sevgilinin dokunuşunu ve sarılmasını ifade eder. Bu motiflerin kullanımı, genellikle sevgilinin güzelliğini ifade etmek için kullanılır. Bu motifler, aşkı, bağlılığı ve yakınlığı sembolize ederken, aynı zamanda insan ilişkilerinin derinliğini ve duygusal boyutlarını yansıtmaktadır.

Türkülerde kol (beyaz kol, çıtı pıtı kol) **iki** türküde, el (narin el, pamuk el, güzel el) **üç** türküde, parmak (kınalı parmak) **bir** türküde işlenmiştir. Kol, el ve parmakların bu şekilde ifade edilmesi, bir kişinin fiziksel temasını, sevgilinin dokunuşunu ve sarılmasını ifade eder. Bu motifler sıklıkla sevgilinin güzelliğini övmek ve onun güzelliğini ve zarafetini vurgulamak için kullanılmaktadır. Aşağıda kol, el ve parmak motifinin yer aldığı türkü örnekleri verilmiştir.

Arabamın Tekerlegi Mor Boya II

Pusta kalsın Köprülü'nün yolları

Kardan beyaz o yârimin kolları (Nakarât) (Hasan, 2008: 87)

Kavakta Turna Sesi Var

Salınıp gezmeye çok hevesi var canım

Sen kaldır çıtı pıtı kolların “Canım” (Hasan, 2008: 175)

Üsküp Kızı

Üsküp kızı kıvrak belli

Beyaz tenli narin elli (Hasan, 2008: 240)

Ben Bir Köylü Kızıyım

Topraklarda oynarmış

Pamuk gibi elleri (Val.) (Hasan, 2008: 101)

Ayşe’min Ne Ka Güzel Saçları Var

Ayşe’min ne ka güzel elleri var

Elleri sende altın yüzük bende (Nakarât) (Hasan, 2008: 96)

Hey On Beşlik On Beşlik

Nargilenin markası

Kınalı parmak uci (Hasan, 2008: 153)

Kız Pınar Başında

Ko desinler aslan yârım parmağı kınalı

Güvercin topuklu yârım elma da yanaklı (Hasan, 2008: 182)

16. Kulak

Türkülerde, sevgilinin güzellik unsuru olarak kulak motifinin de kullanımı oldukça yaygındır. Kulaklar, genellikle bir kişinin güzelliğinin ve çekiciliğinin önemli bir parçası olarak görülür. Bu motif, genç kızın çekici ve zarif özelliklerini vurgulamak için sıkça kullanılır.

K. Makedonya’da söylenen bir türküde kulak motifi kullanılmıştır. Aşağıda bir bölümü de verilmiş olan *Furun İçinde Kürek* adlı türküde “kulakları küpeli” şeklinde ifade edilmiştir. Bu motif, genellikle genç kızın çekici ve zarif görünümünü vurgulamak için kullanılır. Küpeli olmak, genç kızın süslenmiş ve dikkat çekici bir görünüme sahip olduğunu işaret eder. Aynı zamanda, kulakları süslemek genellikle kadınlığın ve çekiciliğin bir sembolü olarak kabul edilir.

Kara tauk tepeli

Kulakları küpeli (Hasan, 2008: 146)

17. Ayak (topuk)

Türkülerde sevgilinin güzelliğini ifade etmek için kullanılan motiflerden biri de ayak ve

topuk motifleridir. Ayaklar, genellikle genç kızın fiziksel zarafetini ve çekiciliğini vurgulamak için önemli bir sembol olarak kullanılır. Ayak ve topuk, insan bedeninin incelik ve narinlikle ilişkilendirilen kısımlarıdır. Bu yüzden, bu motifler, genç kızın fiziksel zarafetini ve kibarlığını ifade etmek için tercih edilmektedir.

K. Makedonya’da söylenen türkülerde ayak/topuk motifi toplamda üç türküde kullanılmıştır. Aşağıda bir bölümü de verilmiş olan *Ayşe’min Ne Ka Güzel Saçları Var* adlı türküde “güzel ayak” şeklinde ifade edilmektedir. Bu ifade ile sevgilinin onun çekici ve kibar bir görünüme sahip olduğunu vurgular.

Ayşe’min ne ka güzel ayakları var

Ayakları sende sırma terlik bende (Hasan, 2008: 96)

Sevgilinin güzellik unsurlarından birisi olarak kullanılan ayağın bir bölümünü ifade eden topuk K. Makedonya’da söylenen aşk türkülerinden olan ve aşağıda da bir bölümü verilen *Kız Pınar Başında* adlı türküde “güvercin topuklu” şeklinde ifade edilmektedir. Güvercin topuklu ifadesinde, genç kızın ayaklarındaki topukların ince ve zarif olduğu betimlenmektedir. Bu motif, güvercinin zarif ve narin yapısıyla genç kızın topuklarının benzerliğini vurgulamaktadır. Güvercin topuklu ifadesinin kullanımıyla, genç kızın çekici ve kibar bir görünüme sahip olduğu ifade edilmektedir.

Ko desinler aslan yârim parmağı kınalı

Güvercin topuklu yârim elma da yanaklı (Hasan, 2008: 182)

Topuk motifinin kullanıldığı bir diğer türkü de *Kınalı Topuklu Dostum* türküsüdür. Kınalı ifadesi ile güçlendirilen topuk motifi narinliğinin yanında süslenmiş olması sebebiyle daha dikkat çekici bir hal almaktadır.

Kınalı topuklu dostum

Kınalı topuklu dostum (Hasan, 2008: 179)

18. Yaş

Türkülerde sevgilinin güzellik unsurları arasında yaş, gençlik ve canlılık adına önemli bir yer tutmaktadır. Yaşın genç olması, enerji ve canlılıkla ilişkilendirilen bir özelliktir ve genellikle sevgilinin güzelliğinin bir parçası olarak övgüyle dile getirilmektedir. Sevgilinin yaşının genç olması, genellikle onun tazeliğini, canlılığını ve çekiciliğini sembolik bir dille anlatma çabasıdır.

K. Makedonya’da söylenen aşk türküleri içerisinde beş türküde yaş bir motif olarak kullanılmaktadır. Türkülerde “ikimiz bir yaşı”, “on altı yaşındayım”, “yaşlarımız on altı” “on beş yaşına” şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Şiirlerden alınan örnek bölümler aşağıda verilmiştir:

Olur Mu Olur Mu

Evimiz karşı karşı ikimiz bir yaşı

Kız benim gelinim ol zalim babana karşı (Hasan, 2008: 212)

Çay Benim Çeşme Benim

Geminin başındayım

On altı yaşındayım (Hasan, 2008: 117)

Nazife

Çıktım Şarköy'ün başına sıra sıra zeytinler (2)

On beş yaşında Nazife de Hanım'a çok yazık ettiler (2) (Hasan, 2008: 205)

Eski Sevgi

Gel sarılalım yatalım

Yaşlarımız on altı (Hasan, 2008: 137)

Kaynar Kazan Taşmaz Mı

On beş yaşına kızlar on beşine girmişler

Koca deyi ağlarlar hey hey (Hasan, 2008: 176)

19. Kirpik

Türkülerde sevgilinin güzellik unsuru olarak kirpik motifinin kullanıldığı görülmektedir. Kirpik genel olarak sevgilinin sinesine atılan birer ok olarak tasvir edilmektedir.

K. Makedonya'da söylenen aşk türküleri içerisinde *Atma Kirpiği* isimli türküde tespit edebildiğimiz "kirpik" motifi sevgilinin karşdakini kendisine aşık etmek için kullandığı bir araç olarak tasvir edilmektedir. Türküden alınan ve "kirpik" motifinin geçtiği bölüm aşağıda verilmektedir.

Atma kirpiğin okunu yere düşer zayi olur yere düşer zayi olur

Ayda bir selâm gelse aman şüphesiz bayram olur (Hasan, 2008: 92)

B. KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ**1. Nazlı**

Aşk Türkülerinde sıkça karşılaşılan ve genellikle "nazlı yar" şeklinde ifadesini bulan bu motif, nazik, narin, güzel ve sevgi dolu bir sevgiliyi temsil eder. Kültürümüzde naz kızın şanıdır ifadesi de yer almaktadır. Sevgilinin naz yapması her ne kadar aşığı uğraştırırsa da aşık da bu nazdan memnundur.

K. Makedonya'da söylenen aşk türküleri içerisinde dört türküde "nazlı yar" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Bu türküler içerisinde yer alan *Ne Hoş İmiş Kalkandelen Ovası* adlı türküden "nazlı" motifinin geçtiği bölümü aşağıda verilmiştir.

Ah alabilsem nazlı da yarı karşıma karşıma

Yar söylesın aklım gelsın başıma başıma (Hasan, 2008: 290)

2. Vefasız

Türkülerde sevgilinin vefasızlığı işlenen temalardandır. Bu tema, aşkın acı yönlerini ve insan ilişkilerindeki karmaşıklıkları dile getirmektedir. Böylelikle aşık, sevgilinin vefasızlığıyla karşılaşmanın getirdiği üzüntüyü, hayal kırıklığını ve hüznü dile getirir.

K. Makedonya’da söylenen aşk türküleri içerisinde üç türküde “vefasız” motifi kullanılmıştır. Bu türküler içerisinde yer alan *Sarı Kızın Aşkına* adlı türküde sevgili ne kadar vefasız olsa da onun muhabbetine aldandığı dile getirilmektedir. Türkünün ilgili bölümü aşağıda verilmektedir.

Sarı kızın aşkına ben yanıyorum

Vefasız muhabbetine aldaniyorum (Hasan, 2008: 225)

Vefasızlık motifini işleyen diğer bir türkü de *Bahçeye Bar Diyemem* adlı türküdür. Bu türküde de vefasız sevgili için yapılanlardan duyulan pişmanlık dile getirilmektedir.

Bir vefasız yâr için

Herkese paşam dedim (Hasan, 2008: 99)

Kim Görmüştür adlı türküde de *vefasızlık* motifi işlenmiştir. Güzel olanların vefasız olduğu vurgulanmaktadır. Türkünün ilgili bölümü aşağıda verilmektedir.

Kim görmüştür güzellerin vefasın

Arif olan sürer dünya safasın (Hasan, 2008: 183)

3. Zalim

Türkülerde sevgilinin zalimliği çeşitli anlamalara gelmektedir. Bu motifi, sevgilinin vefasızlığı, acımasızlığı veya duygusal olarak başkalarına zarar vermesi anlamlarında kullanılmaktadır. Zalim (yar), genellikle âşık olan kişinin duygusal acı çekmesine neden olan bir sevgiliyi sembolize etmek için kullanılmaktadır.

K. Makedonya’da söylenen aşk türküleri içerisinde yer alan *İki Bülbül* adlı türküde hain ve zalim aynı anda kullanılarak sevgilinin acımasızlığı dile getirilmektedir.

Bir haine bir zalime

Vermiş oldum gönlümü (Hasan, 2008: 158)

4. Merhamet(siz)

“Merhamet” motifi türkülerde genellikle merhamet eylemeyen, merhametsiz olarak ele alınmaktadır. Âşık olan kişi genellikle sevgilisinin duygusal soğukluğu veya acımasızlığı karşısında çaresiz olduğunu ifade etmektedir. Bu motif kullanılarak, duygusal acı çekme, hayal kırıklığı ve umutsuzluk gibi duyguları dile getirilmektedir.

K. Makedonya’da söylenen aşk türküleri içerisinde yer alan *Gülizar* adlı türküde “merhamet eyle” denerek sevgilinin aşığa yaptığı zulümden vazgeçmesi istenmektedir. Türkünün ilgili bölümü aşağıda verilmiştir:

Aman aman Gülizar şanlı da Gülizar (2)

Merhamet eyle (2) (Hasan, 2008: 149)

SONUÇ

Bu makalede K. Makedonya Türklerince söylenen aşk konulu türkülerde toplamda 343 türkü metni incelenmiş sevgilinin özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda sevgilinin özellikleri “A. Sevgilinin Fiziksel Özellikleri” ve “B. Karakteristik Özellikleri” şeklinde iki ana bölümde incelenmiştir.

Birinci bölüm türkülerde yapılan tespitler doğrultusunda Yüz, Saçı, Göz, Kaş, Yanak, Dudak, Diş, Ben, Kalp (Yürek), Gerdan, Sine (Göğüs), Boy (Endam, Selvi), Bel, Kol (El, Parmak), Kulak, Ayak (Topuk), Yaş, Kirpik şeklinde toplamda 19 alt başlıktan oluşmaktadır.

İkinci bölüm ise Nazlı, Vefasız, Zalim ve Merhamet(siz) şeklinde toplamda dört alt başlıktan oluşmaktadır.

Yapılan tespitler sonucunda Sevgiliye ait özelliklerle ilişkilendirilebilecek türkülerin sayıları aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır:

A.Fiziksel Özellikler:

Yüz:3, Saçı:12, Göz:57, Kaş:26, Yanak:18, Dudak:3, Diş:1, Ben: 6, Kalp (Yürek): 4, Gerdan: 19, Sine (Göğüs):5, Boy (Endam, Selvi):13, Bel:1, Kol (El, Parmak): 13, Kulak:1, Ayak (Topuk):3, Yaş:5, Kirpik:1

B. Karakteristik Özellikleri:

Nazlı:4, Vefasız:3, Zalim:1, Merhamet(siz):1

Bu tespitlerden hareketle K. Makedonya Türklerince söylenen sevda konulu türkülerde sevgiliye atfedilen özelliklerin birçok çeşitte olduğu görülmektedir. Fiziksel özelliklerin yanı sıra karakteristik özellikler de önemli bir yer tutmaktadır.

Sevgilinin fiziksel özelliklerinde, gözlerin ve kaşların sıklıkla vurgulandığı fark edilir. Göz, romantizmin ve derin duyguların sembolü olarak sıkça kullanılırken, kaşlar da ifade gücünün ve çekiciliğin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, gerdanın, saçların ve boy/endamının da sevgiliyi anlatmada önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Yüzün bir bölümü olan yanak yüzle kıyaslandığında sevgiliyi ifade etmede daha çok yer edinmektedir. Ancak, diğer fiziksel özelliklerin daha az vurgulandığı dikkat çekmektedir.

Bu özellikler genellikle sevgilinin fiziksel güzelliğini ve inceliğini övmek için kullanılmaktadır. Ancak, aynı zamanda duygusal bağları ve aşkı ifade etmek için de kullanılırlar. Bu özellikler sevgilinin estetik ve duygusal çekiciliğini vurgulamanın yanı sıra, ona duyulan derin duyguları da anlatmak için kullanılmaktadır.

Karakteristik özelliklerde ise sayıca az örnekte tespit edilmiş olsa da nazlı, vefasız, merhamet türkülerde olumsuz özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sevgilinin karakterinde naz yaparak, vefasızlık ederek ve merhamet etmeyerek aşığı acı çektirmek vardır. Bu özellikler, sevgilinin ruh hali ve davranışları hakkında ipuçları verirken, onun kişiliğini derinlemesine anlama çabasını yansıtmaktadır.

Türk Dünyasının ortak kültürel hazineleri olan türkülerimiz uçsuz bucaksız anlam deryası içerisinde Türk milletine ait değerleri taşımaktadır. Türk Dünyası ortak mirası olan K. Makedonya Türklüğünün sözlü halk edebiyatı örneklerinin canlılığını koruması, kültürel mirasın aktarımında sözlü geleneklerin önemini vurgular. Nesilden nesile aktarılan bu türküler, K. Makedonya Türk halkının kimliğinin bir parçası haline gelmiş ve zamanla dinamik bir kültürel dokuya dönüşmüştür. Ayrıca, K. Makedonya Türk halk müziği bölgede yapılan festivaller, konserler ve diğer kültürel etkinlikler aracılığıyla sürekli olarak canlı tutulmaktadır. Bu da türkülerin gelecek nesillere aktarılmasını ve yayılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, K. Makedonya Türkleri tarafından söylenen türküler, hem geçmişin izlerini taşıyan birer belge niteliği taşımakta hem de günümüz kültüründe önemli bir yer tutmaktadır.

Kaynaklar

- Başgöz, İlhan (2008). *Türkü*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Bekiroğlu, Nazan (2010). *Yol Hali*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çevik, Mahmut (2013). Makedonya Türklerince Söylenen Düğün Türküleri, BAL-TAM Türklük Bilgisi, S.19, s.323-330, Prizren
- Hasan, Hamdi (2008). *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara
- Kaya, Doğan (2002). *Halkbilimi Araştırmaları*, Kitabevi, İstanbul
- Köktan, Yavuz (2015). TRT Repertuarında Yer Alan Bolu Türkülerinde Söz Unsuru, Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, yıl 3, Sayı 6, s. 340-355.
- Ruşid, Feyhan (2022). Üsküp Türklerinin Somut Olmayan Kültürel Mirası, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Edirne
- Şare Yıldız, Nuran Malta Muhaceri(2017). Makedonya Türkleri Tarafından Söylenen Aşk ve Ayrılık Konulu Türküler Üzerine Bir İnceleme Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Yıl 5, Sayı: 9, s. 347-356,